

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

ISSN 2181-922X

**O'ZBEKISTON:
TIL VA MADANIYAT**

Lingvistika

2025 Vol. 3 (1)

www.linguistics.tsuull.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Hamidulla Dadaboyev
Bosh muharrir o'rinbosari: Zulxumor Xolmanova
Mas'ul kotib: Dilafruz Muhammadiyeva

Tahrir hay'ati

Baxtiyor Abdushukurov, Samixon Ashirboyev, Sulton Normamatov, Munavvara Qurbonova, Muhayyo Hakimova, Nodira Alavutdinova, Muqaddas Abdurahmonova, Marhabo Umurzoqova, Sabohat Bozorova, Manzura Shamsiyeva, Gavhar Komilova, Iqbol O'razova, Muhabbat Madaminova, Saodat Israilova, Mushtariy Xolmurodova, Sherqo'zi Qulbulov, Mahliyoxon Tuxtasinova, Ma'suma Mo'minova, Durdona Mahkamova.

Jurnal haqida ma'lumot

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

“**Lingvistika**” Oliy attestatsiya komissiyasi ilmiy nashrlar ro'yxatidagi “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining tilshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta e'lon qilinadi. “Lingvistika” seriyasida professor-o'qituvchilar, doktorantlar, stajyor-tadqiqotchilar, mustaqil izlanuvchilar, magistrantlarning lingvistika yo'nalishidagi ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Lingvistika” seriyasi 2021-yil mart oyidan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.linguistics.tsuull.uz

Alisher Navoi Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Hamidulla Dadaboev
Deputy Editor in Chief: Zulkhumor Kholmanova
Executive secretary: Dilafruz Muhammadiyeva

Editorial Committee

Bakhtiyor Abdushukurov, Samikhon Ashirbaev, Sultan Normamatov, Munavvara Kurbanova, Muhayyo Hakimova, Nodira Alavutdinova, Muqaddas Abdurahmanova, Marhabo Umurzakova, Sabohat Bozorova, Manzura Shamsieva, Gavhar Komilova, Iqbol Urazova, Muhabbat Madaminova, Saodat Israilova, Mushtariy Kholmuradova, Sherquzi Kulbulov, Makhliyokhon Tuhtasinova, Ma'suma Muminova, Durдона Mahkamova.

Journal information

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results. The authors' ideas may differ from those of the editors'.

“**Linguistics**” is a linguistic series of the journal “Uzbekistan: Language and Culture” which in the list of scientific publications of the High Attestation Commission, published four times a year. The “Linguistics” series publishes linguistic articles by professors, doctoral students, trainee researchers, independent researchers, and masters.

The “Linguistics” series was launched in March 2021.

Alisher Navoi Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.linguistics.tsuull.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Hamidulla Dadaboyev

“Nahj ul-farodis” asari va uning XIV yuzyil turkiy adabiy til soʻz boyligi taraqqiyotida tutgan oʻrni.....8

Dilafruz Muhammadiyeva

“Boburnoma” lugʻatlarining leksikografik talqini.....18

Sherzod Atamuradov

Sifatsiz tarjima ishlarini yuzaga keltiruvchi omillar.....31

Nodira Alavutdinova, Gulhayo Tolibova

Ona tili darslarida badiiy matn tashkil etishning lingvistik asoslari....44

Nargiza Imomiddinova

Xitoy tili harbiy terminologiyasi tizimida soʻz-terminlarning derivatsion xususiyatlari.....49

Sabohat Qahhorova

“Qadam+ fe'l” komponentli birliklarning maʼno tizimi va tezaurusi....66

Qudratillo Bakirov

Qadimgi turkiy tildagi vaqt maʼnoli leksemalarning leksik-semantik tadqiqi va “Devonu lugatit turk” da ifodalanishi.....76

Charos Jumaniyozova

Belgi-xususiyat semantikasini tasniflashga antroposentrik yondashuv87

Мехрибон Шамсиддинова

Преимущества и недостатки использования инновационных технологий в обучении китайскому языку97

Dildora Suyunova

Harbiy nomlar terminologiyasida maʼnodoshlik va shakldoshlik hodisalari.....109

Shodiya Qurbonova

Nutqiy akt nazariyasi yoxud kommunikativ maqsadning ifodalanishi.....116

Umriniso Pulatova

Yoshlar slengining ijtimoiy-tabaqaviy xoslanishi.....125

Maftuna Mamarasulova	
Nominatsiya jarayonining nazariy asoslari	133
Madina Akramdjanova	
Olamning lisoniy manzarasida fitonimlarning aks etishi	142
Nargiza O'ralova	
Parsellyatsiyaning o'rganilishi: ilmiy nazariyalar va tadqiqotlar.....	149
Lola Usmonova	
Lisoniy shaxs tushunchasi va unga yondosh hodisalar tadqiqi.....	157
Muxlisa Arislanova	
She'riy matnlardagi metaforalarning lingvokognitiv asoslari: nazariy va amaliy tahlil (Erkin Vohidov she'rlari misolida).....	166
Durdona Bultakova	
O'zbek nutqiy etiketida fatik birliklarning qo'llanilishi.....	177
Ozodaxon O'ktamova	
Ingliz tilidagi raqamli muloqotda xushmuomalalik strategiyalari va ularning lingvistik xususiyatlari.....	183
Niluzar Axmedova	
O'zbek va ingliz tillarida shaxs ruhiy holatini ifodalovchi leksik birliklarning lisoniy qiymatini aniqlashda kontekst va madaniyatning roli.....	193

Content

Linguistics

Hamidulla Dadaboev

“Nahj al-Farâḍis” and Its Role in the Development of the XIV-Century
Turkic Literary Language Vocabulary.....8

Dilafroz Muhammadijeva

The lexicographic interpretation of the “Boburnama” dictionaries.....18

Sherzod Atamuradov

Factors that cause poor quality translation work.....31

Nodira Alavutdinova, Gulhayo Tolibova

Linguistic Foundations of Organizing Literary Texts in Mother Tongue
Lessons44

Nargiza Imomiddinova

Derivational features of word-terms in the system of military
terminology of the Chinese language49

Sabohat Qahhorova

“Qadam + fe’l” component unit’s semantic system and thesaurus.....66

Qudratillo Bakirov

Lexical-semantic study of time-meaning lexemes in the Old Turkic
language and expression in «Devanu Lugatit Turk».....76

Charos Jumaniyozova

An Anthropocentric Approach to the classification of Feature-attribute
semantics87

Mekhribon Shamsiddinova

Advantages and disadvantages of using innovative technologies in
teaching the chinese languages97

Dildora Suyunova

Phenomena of similarity in meaning and form in the terminology of
military names109

Shodiya Qurbonova

Speech act theory or expression of communicative purpose.....116

Umriniso Pulatova

The socio-stratification of youth slang.....125

Maftuna Mamarasulova

Theoretical foundations of the nomination process.....133

Madina Akramdjanova

The reflection of phytonyms in the linguistic picture of the world ...142

Nargiza O'ralova

The Study of Parcellation: Scientific Theories and Research.....149

Lola Usmonova

Study of the concept of linguistic personality and related phenomena.....157

Muxlisa Arislanova

Linguocognitive foundations of metaphors in poetic texts: theoretical and practical analysis (on the example of the poems of Erkin Vakhidov).....166

Durdona Bultakova

The use of phatic units in the speech etiquette of uzbek language.....177

Ozodaxon O'ktamova

Politeness Strategies and Their Linguistic Features in English Digital Communication183

Niluzar Akhmedova

The Role of Context and Culture in Defining the Linguistic Value of Lexical Units Expressing Human Psychological States in Uzbek and English193

Belgi-xususiyat semantikasini tasniflashga antroposentrik yondashuv

Charos JUMANIYOZOVA¹

Annotatsiya

Ushbu maqolada belgi-xususiyat semantikasining tasniflanishida antroposentrik yondashuvning o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi. Tildagi belgi-xususiyat bildiruvchi so'zlar nafaqat obyektiv voqelikni, balki insonning idrok, tajriba va dunyoqarashi bilan bog'liq subyektiv tasavvurlarni ham aks ettirishi qayd etiladi. Ayniqsa, hajm-o'lchov ifodalovchi obyektiv sifatlar semantikasida nisbiylik va insonning shaxsiy dunyoqarashi, munosabati asosida shakllanuvchi subyektiv sifatlar misolida shaxsiy tajribaga asoslangan idrokiy farqlar va ularning sifat so'z turkumi semantikasida tutgan o'рни ko'rsatib beriladi. Maqolada belgi-xususiyatning obyektiv va subyektiv qirralari, ularning semantik guruhlari va inson omili chambarchas bog'liqligi izohlanadi. Shuningdek, belgi-xususiyat semantikasi tasnifiga antroposentrik yondashuv asosida sifat so'z turkumi leksemalarining nutqda qo'llanish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlari: *belgi-xususiyat, antroposentrik yondashuv, obyektiv belgi-xususiyat, subyektiv belgi-xususiyat, nisbiy belgi.*

Zamonaviy tilshunoslikda tilning inson tafakkuri va ijtimoiy-madaniy tajribasi bilan uzviy bog'liqligini o'rganishga bo'lgan e'tibor ortib bormoqda. Shu jihatdan tilshunoslikning antroposentrik yo'nalishi til hodisalarini inson markazida tushuntirishga qaratilgan. Bu haqida professor N.Mahmudov o'zining "Til tilsimi tadqiqi" kitobida shunday deydi: "Antroposentrizm faqat til tadqiqigagina tilshunoslar tomonidan nisbatlangan tushuncha yoki paradigma emas, antroposentrizm bevosita tilning mohiyatiga daxldor hodisadir". Ya'ni bu yo'nalish til birliklarining tashqi tomoni, tuzilishi, shakli jihatdan emas, balki ichki tomonini, mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi. Oddiy qilib aytganda, tilni faqat grammatik tizim sifatida emas, balki inson ongi, tafakkuri va jamiyatdagi ro'lida o'rganishdir.

¹ *Jumaniyozova Charos Mahmudovna* – Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti tayanch doktoranti, PhD.

E-pochta: ch.jumaniyozova@gmail.com

Iqtibos uchun: Jumaniyozova Ch. Belgi-xususiyat semantikasini tasniflashga antroposentrik yondashuv. *O'zbekiston: til va madaniyat. Lingvistika.* 2025-3: 87-96.

O'zbek tili lug'at boyligining katta qismini tashkil qiluvchi belgi-xususiyat ifodalovchi so'zlar, asosan, sifat so'z turkumiga jamlangan. Sifatlar ot va fe'llardan keyin nutqning asosiy qismlaridan biri sifatida belgilanadi [Tucyta et al.,2024:2]. Sifat turkumiga xos so'zlar boshqa "belgi" semasi mavjud so'zlardan o'zining narsa va hodisalarga xos birlamchi va statik belgi ifodalashi bilan farq qiladi. Sifatlarning antroposentrik tahlili sifatlarini faqat til tizimida grammatik birlik sifatida emas, balki insonning dunyoqarashi, tajribasi, qadriyatlarini bilan bog'liq holda o'rganishdir. Bu yondashuv sifat turkumiga taalluqli so'zlarning semantikasi orqali insonning voqelikni qanday idrok etishi va baholashini ko'rsatib beradi. Ya'ni til birliklari inson tajribasini aks ettiruvchi kognitiv xususiyatga ega bo'lar ekan, bu jihatdan belgi-xususiyat bildiruvchi so'zlar (sifatlar), ayniqsa, muhimdir. Chunki inson borliqni uning belgilari orqali his qiladi. Belgi haqidagi tasavvurni esa sezgi a'zolari orqali oladi. Nutq faqat grammatik qoidalar yig'indisi emas, balki shaxsning ichki dunyosi, hissiyoti, ma'naviyati bilan bog'liqdir. Ya'ni "Tashqi olamdagi sifat-xususiyat, harakat-holatlarni inson "o'z tanasidan o'tkazib", o'ziga xos nigoh tarzidan kelib-chiqib, go'yo o'ziga nisbatlab baholaydi va nomlaydi" [Mahmudov, 2017:56].

Borliqdagi mavjudot, narsa-hodisalarning belgi-xususiyatini bildiruvchi so'zlar guruhi sifat so'z turkumi ekan, unga quyidagicha ta'rif berish mumkin. Sifat – borliqdagi mavjudot, narsa-hodisaning rangi, shakli, hajmi, holati va boshqa belgi-xususiyatlarini ifodalovchi mustaqil so'z turkumidir.

Tilshunoslikda antroposentrik yondashuv tildagi birliklarni insonning idrok, baholash va kognitiv jarayonlari markazida o'rganishni anglatar ekan sifatlar ham o'z mohiyatiga ko'ra insonning dunyoni sezishi va baholashi bilan chambarchas bog'liq. Belgi-xususiyat bildiruvchi so'zlarning antroposentrik tahlili – bu borliqdagi belgi-xususiyatlarni inson qanday qabul qilishi va baholashidir. Borliqda har qanday mavjudot o'zining belgilari bilangina mavjud bo'lar ekan, inson ularni o'zining sezgi a'zolari orqali his qiladi. Ko'plab sifatlar sezgi organlari orqali his qilinadi: shirin (ta'm), qizil (ko'rish), shovqinli (eshitish) kabi. Bunday belgilar ko'proq faktga yaqinroq desak adashmaymiz.

Go'zal, yomon, ajoyib kabi sifatlarini his qilish va foydalanishda esa sezgi a'zolari bilan birga insonning shaxsiy munosabati, dunyoqarashi, o'zi yashab turgan jamiyatda qabul qilingan axloqiy me'yorlar va qadriyatlar ham muhim ro'l o'ynaydi.

Tilshunoslikda predmetning o'ziga xos belgilari deskriptiv,

obyektiv belgilar, subyektning munosabati orqali orttirilgan belgilar baholovchi yoki subyektiv belgilar deb yuritilishi ma'lum [Ҳакимова, 2018: 63]. Buni jahon tilshunosligida ham ko'rishimiz mumkin. Taniqli lingvist Katrin Kerbra-Orekkioni ham sifatlarni obyektiv va subyektiv deb tasniflagan. Unga ko'ra subyektiv yoki baholovchi sifatlarni munosabatni baholash va aks ettirish vazifasini, obyektiv yoki tavsiflovchi sifatlarni esa obyekt haqidagi faktlarni taqdim etish vazifasini bajaradi [Tuckyta et al.,2024:3]. Demak, biz biror voqelikka munosabat bildirganimizda yoki uni tasvirlaganimizda unda mavjud obyektiv (sezgi a'zolarimiz orqali his qilishimiz mumkin bo'lgan, o'lchanadigan, tekshiriladigan) belgi-xususiyatlar bilan birga subyektiv (baholovchi, munosabat bildiruvchi) belgi-xususiyatlardan foydalanamiz. Bunda obyektiv belgi-xususiyat sifatlari orqali obyekt haqidagi faktlarni, subyektiv belgi-xususiyat sifatlari orqali esa so'zlovchining obyektga munosabati, nigohi, hissi va bahosi ifodalanadi.

Obyektiv(deskriptiv) belgilar predmetning real, kuzatiladigan va sezgi yoki o'lchov bilan tekshirish, aniqlash mumkin bo'lgan belgilar bo'lib, bunday belgilarni ifodalovchi sifatlarni insonning biologik sezgi chegaralariga tayanadi. Bunda insoniyatga berilgan beshta sezgi a'zo(ko'z, quloq, burun, til va teri) muhim ro'l o'ynaydi. Obyektiv sifatlarni otlarning o'ziga xos yoki kuzatilishi mumkin bo'lgan xususiyatlarini ifodalash va tavsiflash uchun qo'llanadi va so'zlovchi yoki yozuvchining shaxsiy fikr va munosabatlarini bildirmaydi [Tuckyta et al., 2024:3]. Tildagi obyektiv belgi-xususiyat ifodalovchi sifatlarni quyidagicha tasniflab o'rganish mumkin:

1. Perseptiv (idrokka oid, sezgi orqali qabul qilinadigan) belgilar;

Ko'rish orqali. Ushbu sifatlarni ko'rish orqali idrok etiladi va tasvirlanayotgan narsaning rangi, shakli va ko'rinishi haqidagi obyektiv ma'lumotni beradi. *U boshiga qizil durracha o'ragan, egniga yashil bluzka, to'q havorang shim kiyib olgan edi [O'H,236]. U jahl bilan chap tomonga burilib qaradi-yu, o'ziga shundoqqina taqalib kelayotgan qora "Volga"ni, rul chambaragini ushlaganicha iljayib o'tirgan Sirojiddinni ko'rdi [O'H,237].*

Eshitish orqali. Bunda ovoz, tovush, ohang, shovqin haqidagi belgi-xususiyatlar ifodalanadi: *To'satdan shundoq deraza ortida shovqin-suronli kuy yangradi [O'H,18].*

Hidlash orqali. Burun vositasida his etish mumkin bo'lgan hidga oid belgi-xususiyatlar ifodalanadi: *Qusib yuboray dedim. Sassiqlik ekansan deb mo'ychinakni qaytarib olganman [SA,113].*

Ta'm bilish orqali. Tatib ko'rish, iste'mol qilish orqali his qilnadigan belgi-xususiyatlar: *U ko'p yillardan beri bunaqa **shirin** sut ichmagandi*[SA,55].

Tana sezgisi orqali: Bevosita teri orqali his qilish mumkin bo'lgan belgi-xususiyatlar: *Kampir ro'moliga bog'liq **issiq** nonni qo'lidan qo'ymaydi*[SA,56].

2. Vaqt va makonga oid belgilarni ifodalovchi sifatlar: *yuqori, pastki, g'arbiy, janubiy, mavsumiy, kundalik, haftalik, dastlabki, so'nggi... Ertalabki majlisda Sherzodga metro qurilishi haqida zudlik bilan reportaj yozib kelishni topshirishdi* [O'H,216]. *Qadimiy kitoblarda yozilishicha, odamzodning xoki yeti qavat yerning tagigacha qoplab yotarmish* [O'H,218].

3. Material va sohaga oid obyektiv belgi-xususiyat ifodalovchi sifatlar. Bu guruh sifatlarga predmetning qanday xomashyodan yasalganligi, tarkibi yoki qaysidir sohaga oid ekanligini bildiruvchi *temir, ipak, paxta, fonetik, kimyoviy, fizik* va h.k. kabi sifatlar kiradi. *Sherzod **oynavand** aylanma peshtaxta oldidan o'tayotganida chiroq nurida yaltirab yotgan katta-kichik soatlarga qarab qo'ydi*[O'H,228]. *Nariroqda turgan **tilla** tishli ko'hlik qizga bir nima degan edi, qiz hiringlab kuldi* [O'H,229]. *Lahza o'tmay u ustiga sochiqcha yopilgan choynak, bejirim **kumush** patnis ko'tarib kirdi-yu, stolga qo'yib chiqib ketdi* [O'H,224].

Obyektiv belgi-xususiyat bildiruvchi so'zlar tarkibida hajm-o'lchov bildiruvchi so'zlar borki, ularning real, konkret bir o'lchov ma'nosi mavjud emas, balki boshqa bir obyektga nisbatan belgilanadigan hajm yoki o'lchovni ifodalaydi. Hajm bildiruvchi leksemalar ifodalaydigan nisbiy belgi predmet va hodisalarning katta-kichik, uzun-qisqa, tor-keng kabi belgilarini anglatadi. Bu belgilar obyektiv reallikka asoslangan bo'lsa-da, ularning ifodalanishi ko'pincha nisbiy xarakterga ega. Ularni har qanday hajmga yoki o'lchovga nisbatan qo'llash mumkin. Chunki bu belgilar biron-bir narsa-hodisani boshqa bir narsa-hodisaga solishtirish natijasida aniqlanadi. Bunday so'zlarning o'lchovi nisbatan olinadi va o'zgaruvchan bo'ladi. Masalan, biz *baland* so'zini har qanday balandlikdagi, o'lchamdagi predmetlarga nisbatan qo'llashimiz mumkin. Ya'ni, **baland bino** deb baho bergan binomiz o'zidan baland bo'lgan bino bilan solishtirganda **kalta bino** bo'lib qolishi yoki aksincha **o'ziga nisbatan past binoga** nisbatan haqiqatda **baland bino** bo'lishi mumkin. Bunday belgilarni oraliq hodisa sifatida baholab, nisbiy belgi deyishimiz mumkin. Chunki ular biror bir narsa belgisini ikkinchi bir shu kabi narsa bilan solishtirganda,

bir-biriga nisbatan olinganda aniqlanadi.

Katta, kichik, uzun, qisqa, og'ir, yengil, baland, past kabi leksemalarning o'lchov bilan bog'liq ma'nolarini aniqlash qiyin va hatto ilojisiz. Kattalik biron bir narsaning hajm, ko'lam, daraja jihatdan me'yordan ortiqligini bildiradi. Biron bir narsaning hajm, ko'lam jihatdan kattaligini ko'rish orqali sezish mumkin. Xuddi shu tariqa kichik, uzun, qisqa, baland, past kabi belgilarni ham kuzatish mumkin: *uyning kichikligini ko'rmoq, arqonning uzunligini ko'rmoq, yo'lning qisqaligini ko'rmoq, binoning balandligini ko'rmoq, daraxtning pastligini ko'rmoq*. Shu nuqtai nazardan kuzatish mumkin bo'lgan mazkur belgi nomlarini konkret nomlar deyish mumkin. Lekin katta, kichik, uzun, qisqa, baland, past kabi belgi-xususiyatlar alohida olingan obyektning o'ziga xos belgisi emas. Ushbu belgilar ma'lum bir me'yor bilan yoki bir-biriga nisbatan olinadigan obyektlar bilan shartlangandir. Archaning yashilligi uning statik, boshqa obyektlar ta'sirisiz faqat o'ziga xos belgisidir. Ushbu belgini bevosita ko'z orqali kuzatish mumkin. Archaning balandligini bilish uchun esa uni ma'lum bir boshqa obyekt (boshqa archa) bilan yoki ma'lum bir me'yor bilan taqqoslash, ya'ni o'lchash lozim. Bunday kuzatish, taqqoslash va u orqali hukm chiqarish bu bevosita kuzatishdan ancha murakkab bo'lgan aqliy idrok jarayonidir. Shu o'rinda ikkita bir-birini inkor qiluvchi holatga duch kelamiz. Bir tomondan katta, kichik, uzun, qisqa, baland, past kabi o'lchov nomlari ifodalayotgan belgilarni ko'rish mumkin bo'lsa, ikkinchi tomondan ushbu belgilar aqliy mushohada orqali idrok etiladi. Demak, hajm-o'lchov bildiradigan belgilar hissiy va aqliy bilishning hamkorligida idrok etiladi degan mulohazaga kelish mumkin. Xuddi shu kabi *og'ir, yengil* leksemalari nomlayotgan belgilarni ushlab ko'rib ham bilish mumkindek tuyulsa-da, ular ham aqliy jarayon aralashuvi mahsulidir. Buni quyida badiiy matndan olingan misollar orqali ko'rib chiqamiz.

Yengil leksemasi. *Tolibjon onasini ko'tarib, so'riga olib keldi. Yengil, qushdan ham yengil bo'lib qolibdi* [SA,8]. "Yengil" leksemasi "og'irligi, vazni kam, vazmin emas" [O'TIL,11] va bir qancha ko'chma ma'nolarni anglatadi. Ushbu misolda solishtirilayotgan obyektlar mavjud bo'lib, ular qush va onadir. Qush yengillik, kichkinalik belgisi sifatida kelyapti. Haqiqatda esa hech qachon qush va odamni og'irlik nuqtayi nazaridan solishtirib bo'lmaydi. Lekin bu yerda sho'rlik onaizorning qarib, kichrayib, ozib qolganini ifodalash maqsadida yozuvchi uni qush bilan qiyoslayapti va buning natijasida belgi nihoyatda kamaytirilib ifodalanyapti.

Katta leksemasi. *Kechqurun katta kuyov keladi. Nevaralar keladi. Uy to'lib ketadi-ya!* [SA,19] "Katta" leksemasi hajm, miqdor, yosh jihatdan belgining ortiqligini bildiradi va har qanday kattalikka nisbatan qo'llanishi mumkin. Biz keltirgan misolda esa bu leksema shaxsga nisbatan qo'llangan va u(obyekt) boshqa kuyovlarga (obyektlarga) nisbatan yosh jihatdan katta ekanligini bildiriyapti. U hamma uchun emas, balki faqat subyekt uchun *katta kuyov*, subyektning boshqa kuyovlariga nisbatan *kattadir*. Boshqa o'zidan yoshi kattalar bilan solishtirilganda esa u kichkina ham bo'lishi tabiiy.

Baland leksemasi. *Tolibjon ana shunday paytlarda baland bir tosh tepasiga chiqib, olislarga termuladi* [SA,53]. Baland so'zining ham aniq bir o'lchovi yo'q, lekin belgining me'yordan ortiqligini ifodalaydi. Bunda hatto me'yor ham aniq emas. Me'yor qachonki obyektlar solishtirilganda ma'lum bo'ladi. Unda ham bu me'yor faqat shu holat uchun me'yor, boshqa holatlarda esa u yana o'zgaradi. Yuqoridagi misolda esa subyekt tasvirlayotgan joy(makon)dagi barcha toshlar bir-biriga solishtirilganda aniqlangan baland tosh nazarda tutilgan.

Og'ir leksemasi. *Birozdan keyin qiyiqqa tuyilgan og'ir bir narsani otasining oldiga qo'ydi* [SA,19]. Og'ir leksemasi ham xuddi shunday. Uning ham aniq bir o'lchov ma'nosi mavjud emas. U har qanday og'irlikdagi aniq, konkret narsalarga nisbatan qo'llanishi mumkin.

Obyektiv belgi-xususiyat bildiruvchi so'zlar guruhiga kiruvchi "hajm-o'lchov" ifodalovchi so'zlar boshqa obyektiv belgi-xususiyat ifodalovchi so'zlardan farq qiladi. Ya'ni bunday so'zlar ifodalagan ma'no mutlaq emas, qiyosiy tarzda belgilanadi. Semantik jihatdan nisbiy belgi ifodalovchi so'zlar perseptiv belgilar guruhiga kiradi, chunki ular inson sezgi-idroki orqali aniqlanadi. Antroposentrik jihatdan esa nisbiy belgi insonning o'ziga xos qarashi, ijtimoiy kelib chiqishi, mavqeyi, yosh va jins xususiyatlari bilan bog'liqligini ko'rishimiz mumkin. Masalan, kattalar uchun *qisqa yo'l, yaqin masofa* bola uchun *uzun yo'l, uzoq masofa* bo'lishi tabiiy. Bu o'rinda belgini qabul qilishdagi farq subyektlarning yosh xususiyati bilan bog'liq.

Demak, amalda obyektiv sifatlarni ma'lum umumiy va farqli tomonlariga asoslangan holda perseptiv, vaqt va makon hamda material, sohaga oid turlarga ajratib tahlil qilish mumkin. Yuqoridagi tasnif tarkibidagi hajm-o'lchov ifodalovchi sifat leksemalar narsa-hodisalarga xos obyektiv ma'no ifodalashi bilan bir qatorda aniq, konkret o'lchov yoki chegaraga ega emas. Ular aniq, konkret narsalar

bilan qo'llanib obyektga xos nisbiy belgini, mavhum tushunchalar bilan qo'llanganda esa subyektiv ma'no ifodalaydi. Bu holat deyarli barcha obyektiv belgi-xususiyat sifatlariga xos deyishimiz mumkin.

Subyektiv sifatlar predmet yoki hodisaning obyektiv xossasidan ko'ra, gapiruvchi yoki ijtimoiy guruhning bahosi, his-tuyg'usi, qadriyat yoki nazariy qarashini ifodalovchi sifatlar bo'lib, bunday sifatlar insonning aralashuvisiz mavjud bo'la olmaydi. Biror bir holatga, shaxsga yo narsa-hodisaga yaxshi-yomon, chiroyli-xunuk yoki ajoyib deb baho berishda hissiyotimiz bilan birga, albatta, dunyoqarashimiz, holatimiz, axloqiy me'yorlarimizdan kelib chiqib fikr bildiramiz. Bunday belgi-xususiyatlarni ham sezgi a'zolarimiz orqali his qilishimiz mumkin. Masalan, ko'z bilan ko'rib his etish orqali biror qizga *chiroyli qiz, go'zal qiz* deb o'sha qizning ko'rinishiga xos belgi-xususiyatini ifodalashimiz mumkin. Biroq bu o'rinda qizga o'z munosabatini bildirayotgan shaxsning sezgi a'zosi (ko'z) orqali his etib go'zal, chiroyli deb qabul qilgan belgi-xususiyat gapiruvchining didi, dunyoqarashi bilan chambarchas bog'liq. Qizning go'zalligi barcha uchun bir xil belgi-xususiyat emas. Bu o'rinda obyektga xos belgi-xususiyatni ifodalashda subyektiv shaxsiy munosabati, go'zallikni qanday qabul qilishi, qanday tushunishi, didi aralashganini guvohi bo'lamiz. Biz hech qanday o'lchash mezonini yoki o'lchov asbobi bilan uni tekshirib ko'rish imkoniga ega emasmiz. Shu sababli ham bunday sifatlarini subyektiv sifatlar deyish haqiqatga mos. Subyektiv sifatlarini quyidagi kichik guruhlariga ajratib o'rganish ular haqida yanada aniq xulosalar chiqarishga yordam beradi.

1. Baholovchi sifatlar narsa va hodisalarga ijobiy yoki salbiy bahoni bildiradi. U foydalilik, ahamiyatlilik, ijobiy-salbiylik kabi mezonlarga asoslanadi va insonning umumiy qadriyatlari, ijtimoiy munosabatlari bilan bog'liq bo'ladi. Bu guruh sifatlariga *yaxshi, yomon, foydali, zararli*, kabi so'zlarni kiritish mumkin. *Bu qishloq odamlarining yaxshi odatlari bor*[SA,148].

2. Estetik sifatlar insonning estetik didi, hissiyoti bilan bog'liq bahoni bildiradi. Bunga *go'zal, betakror, latofatli, xunuk, chiroyli, g'aroyib* kabi sifatlar kiradi. *Mana shu shiyponda uning nomiga olam-olam maqtov gaplar aytilgandi. Hozir shiypon ham ko'ziga xunuk ko'rinib ketdi*[O'H,259]. *Avtobus Shahar markaziga yetib kelganida, Sherzod Toshkent naqadar latofatli bo'lib ketganini yana bir bor chuqur his qildi* [O'H,209].

3. Emotsional, ya'ni insonning ruhiy holatini ifodalovchi – xursand, quvnoq, ma'yus, hafa kabi sifatlar insonning ichki

psixologik va ichki kechinmalari bilan bog'liq holatlarni ifodalaydi. *Yosh bolalardek baqirib-chaqirayotgani yo'q. Xotirjam,sovuqqon kurash olib boryapti*[(O'H, 254]. – Yaxshi uxlab turdingizmi? – dedi Sherzod **xushchaqchaq** ohangda [O'H,20].

4. Axloqiy-etik sifatlar, asosan, jamiyatning qadriyatlari va axloqiy me'yorlaridan kelib chiqadi va jamiyat negizida shakllanadi: *halol, insofsiz, vijdonli, adolatli, odobli* kabi. Bu guruh sifatlar,ayniqsa, antroposentrik tadqiqot uchun muhim bo'lib, madaniy-etik kodlarni ochib beradi. *Rost, halol odamlar, el-yurtga sidqidildan xizmat qilayotgan savdo xodimlari ko'p*[O'H,250].

- Ko'rdingizmi bu odamlar o'zining harom falsafasi bilan boshqalarni botqoqlikka tortadi [O'H,251]. E'tiqodli odamni ko'rsa masxara qiladi [O'H,252]. Shunaq qilib yozingki, boya o'zingiz aytgan imonsiz odamlar kimga sig'inishni bilmay qolsin [O'H, 254].

5. Metaforik-abstrakt sifatlar. Subyektiv belgi-xususiyat ifodalovchi bundaysifatlar yuqoridagi baholovchi, estetik, emotsional va axloqiy-etik deb nomlangan subyektiv belgi-xususiyat ifodalovchi sifat guruhlaridan farqli ravishda dastlab obyektiv ma'noda bo'lgan sifatlar abstrakt yoki baholovchi ma'noga ko'chadi. Yuqorida ta'kidlanganidek, obyektiv belgilar sezgi organlari orqali bevosita aniqlanadi va ularning mavjudligi subyektga bog'liq emas. Biroq til amaliyotida obyektiv sifatlar subyektiv ma'no ifodalash uchun ham ishlatiladi. Bu jarayon metaforik ma'no va nutqiy konnotatsiya bilan bog'liq. Masalan, qora kunlar – rangni emas,balki og'ir,qayg'uli davrni;

Qalin do'st – qalinlik obyektiv belgi, lekin bu yerda yaqin, sodiq do'st degan ma'noni;

Achchiq haqiqat – achchiq ta'mni emas, ma'naviy ta'sir belgisini bildirib kelgan. Quyidagi badiiy matndan olingan misollarda ham obyektiv belgi(sovuq, qattiq)ning subyektiv ma'no ifodalaganini ko'rishimiz mumkin: *Sayfi Soqiyevich "shef"ning sovuq yiltirab turgan ko'zlariga, uzun bo'ynidagi uchburchak baqbaqasiga qarab o'tirarkan, o'zi jarga qulab ketgudek bo'lsa bu odam bir chekkaga chiqib olib bemalol tomosha qilishi aniqligini tushundi* [O'H,254]. *Majlis oxirida unga qattiq hayfsan e'lon qilishdi* [O'H,9].

Xuddi shu kabi har bir xalq egalarida muayyan sezgi natijasida hosil bo'lgan tuyg'ular boshqa bir tuyg'uga o'xshatiladi. Bu o'rinda ikki sezgining qorishiqligi emas, balki xalq ruhiyati va tafakkurining o'ziga xosligi xususida gap boradi [Xakimova 2025, 73].

Ko'rinadiki, subyektiv sifatlar ko'pqirrali bo'lib, baholovchi, estetik, emotsional, axloqiy-etik va metaforik-abstrakt turlarga

bo'linadi. Sifatlarining qaysi toifaga kirishi ko'proq kontekstga, pragmatik belgilariga qarab belgilanadi.

Tildagi belgi-xususiyat bildiruvchi so'zlarning antroposentrik tahlili shuni ko'rsatadiki, inson omili ularning semantikasini belgilashda muhim o'rin tutadi. Til birliklari orqali beriladigan har qanday belgi nafaqat obyektiv voqelikni ifodalaydi, balki insonning subyektiv qarashlari, hissiy munosabati va madaniy tajribasini ham o'zida mujassam etadi.

Shartli qisqartmalar:

SA – Said Ahmad.

O'H – O'tkir Hoshimov.

O'TIL – O'zbek tilining izohli lug'ati.

Adabiyotlar

- Ҳақимова М. 2018. “Ўзбек тилида абстракт сифатлар.” Ўзбек тили ва адабиёти, №2.
- Mahmudov N. 2017. Til tilsimi tadqiqi. Toshkent: Mumtoz so'z.
- Hoshimov O'. 2024. Nur borki, soya bor. Toshkent: Nurli dunyo.
- Сафаров Ш. 2006. Когнитив тилшунослик. Жиззах: Сангзор нашриёти.
- Tucyta E., et al. 2024. “Objective or Subjective Adjectives? A Case Study on UNESCO Global Geopark Tourism Texts.” *Cogent Arts & Humanities* 11 (1).
- Said Ahmad. 2008. Jimjitlik. Toshkent: O'zbekiston.
- Qodirova B. 2009. Belgi bildiruvchi leksemalarning lingvokulturologik xususiyatlari. Nomzodlik dissertatsiyasi. Toshkent.
- Xakimova M. 2025. Semasiologiya. Toshkent.
- O'zbek tilining izohli lug'ati. 2022. 6 jildli. Toshkent.

An Anthropocentric Approach to the classification of Feature-attribute semantics

Charos Jumaniyozova¹

Abstract

This article examines the role and significance of an anthropocentric approach in the classification of feature-attribute semantics. It is emphasized that lexical units denoting features and attributes in language

¹ *Jumaniyozova Charos Mahmudovna* – Doctoral student at the Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi, PhD.

E-mail: ch.jumaniyozova@gmail.com

For reference: Jumaniyozova Ch. An Anthropocentric Approach to the classification of Feature-attribute semantics. *Uzbekistan: language and culture. Linguistics*. 2025-3: 87-96.

reflect not only objective reality but also subjective representations shaped by human cognition, experience, and worldview. Particular attention is given to the semantics of objective qualities that express size and dimension, where relativity and subjectivity emerge through personal perspective and evaluative stance. By analyzing examples of such subjectively perceived qualities, the study highlights perceptual differences grounded in individual experience and their place within the semantic structure of adjectives. The article further elucidates the interrelation between objective and subjective dimensions of features and attributes, their semantic groupings, and the centrality of the human factor. In addition, the paper explores the potential of adjectival lexemes in discourse when approached through an anthropocentric framework for the classification of feature–attribute semantics.

Key words: *feature-attribute, anthropocentric approach, objective feature-attribute, subjective feature-attribute, relative attribute.*

References

- Hakimova M. 2018. "Abstract Adjectives in the Uzbek Language." *Uzbek Language and Literature*, no. 2.
- Mahmudov N. 2017. *The Mystery of Language Research*. Tashkent: Mumtoz So'z.
- Hoshimov O'. 2024. *Where There Is Light, There Is Shadow*. Tashkent: Nurli Dunyo.
- Safarov Sh. 2006. *Cognitive Linguistics*. Jizzakh: Sangzor Publishing.
- Tucyta E., et al. 2024. "Objective or Subjective Adjectives? A Case Study on UNESCO Global Geopark Tourism Texts." *Cogent Arts & Humanities* 11 (1).
- Said Ahmad. 2008. *Silence*. Tashkent: O'zbekiston.
- Qodirova B. 2009. *Linguocultural Features of Attribute Lexemes*. PhD diss., Tashkent.
- Hakimova M. 2025. *Semasiology*. Tashkent.
- Explanatory Dictionary of the Uzbek Language*. 2022. 6 vols. Tashkent.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochtasiga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.
'

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago>.

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439-58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405-50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text (“As of July 19, 2008, the McDonald’s Corporation listed on its website . . .”). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. “Google Privacy Policy.” Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald’s Corporation. 2008. “McDonald’s Happy Meal Toy Safety Facts.” <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald’s 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan. Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.linguistics.tsuull.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com